

ΕΡΕΥΝΑ: Η «BOMBA» ΤΟΥ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

ΤΟΝ ΠΩΡΓΟΥ ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΩΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τρίζουν τα θεμέλια του Ασφαλιστικού

Το 1950 οι νέοι έως 20 ετών ήταν τετραπλάσιοι από τους ηλικιωμένους άνω των 60. Το 2060 οι άνω των 60 ετών θα είναι δύομισι φορές περισσότεροι από τους νέους. Η ηλικιακή πυραμίδα θα είναι πλήρως αντεστραμμένη! Οι τεκτονικές αλλαγές στο δημογραφικό επιβάλλουν τις μεταρρυθμίσεις στο Ασφαλιστικό. Διότι οι δημογραφικές εξελίξεις καθορίζουν και τη δομή του ασφαλιστικού συστήματος. Ασφαλιστικά συστήματα αξιόπιστα όταν υπάρχει υγιής ηλικιακή πυραμίδα (1950) καθίστανται απολύτως μη βιώσιμα όταν η πυραμίδα αντιστρέφεται (2060). Τη δεκαετία του '60 όλες οι χώρες του ΟΟΣΑ είχαν διανεμητικό σύστημα ασφάλισης, αλλά σταδιακά, από τη δεκαετία του '70, αυτό αλλάζει. Λέξεις όπως κεφαλαιοποιητικό σύστημα, επαγγελματικά ταμεία (2ος πυλώνας), ιδιωτική ασφάλιση (3ος πυλώνας) κ.ά. ακούγονται ολοένα συχνότερα. Οχι επειδή ο κόσμος γίνεται λιγότερο αλληλέγγυος, αλλά επειδή γεννιέται, επειδή λιγοστεύουν οι γεννήσεις και αυξάνεται το προσδόκιμο ζωής.

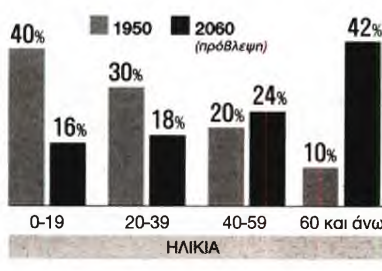
Στο ισχύον διανεμητικό σύστημα (Pay As You Go) οι σημερινές εισφορές των εργαζομένων χρηματοδοτούν τις σημερινές συντάξεις και παράλληλα θεμελιώνουν το ηθικό και νομικό δικαίωμα των εργαζομένων σε μια μελλοντική σύνταξη αντίστοιχη των εισφορών που έχουν καταβάλει (ανταποδοτική). Εξαιρετικό σύστημα για τη δημογραφική εικόνα του 1950: πολλοί ηλικιακά «ενεργοί» εισφέροντας λιγότερα (ένα μικρό ποσοστό των εισοδημάτων τους) συγκεντρώνουν αρκετά, ώστε να μοιράσουν γενναιόδωρες συντάξεις στους ολιγάριθμους ηλικιωμένους. Αλλά το σύστημα γίνεται εντελώς ακατάλληλο στη δημογραφική εικόνα του 2060, οπότε σχετικά λίγοι εργαζόμενοι εισφέρουν αρκετά αλλά συγκεντρώνονται λίγοι και δεν επαρκούν για αξιοπρεπείς συντάξεις στους πολυάριθμους ηλικιωμένους.

Γενναιόδωρη σύνταξη σημαίνει επιδοτούμενη σύνταξη. Η σύνταξη είναι άθροισμα α) της αποταμίευσης (εισφορές) του εργαζομένου (ανταποδοτική σύνταξη) και β) της επιδότησης, δηλαδή της ενίσχυσης που προσφέρει το κοινωνικό κράτος συμπληρώνοντας το εισόδημα του συνταξιούχου. Στον δημογραφικό κόσμο του 1950 οι συντάξεις μπορούσαν να ενισχυθούν χωρίς να επιβαρυνθεί ο προϋπολογισμός. Οι εισφορές των πολυάριθμων εργαζομένων επαρκούσαν ώστε να επιδοτούνται γενναιόδωρα οι ολιγάριθμοι συνταξιούχοι χωρίς να παρουσιάζουν έλλειμμα τα Ταμεία, χωρίς να χρειάζεται επιδότηση των συντάξεων από τον προϋπολογισμό.

Καθώς με το πέρασμα του χρόνου μεταβαλλόταν η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού της Ευρώπης και η ευνοϊκή ηλικιακή σύνθεση ανατρεπόταν, οι εισφορές που συγκεντρώνονταν στα Ταμεία ίσα που αρκούσαν για την καταβολή στους συνταξιούχους της ανταποδοτικής σύνταξης, της αποταμίευσής τους, δεν επαρκούσαν για να επιδοτηθούν γενναιόδωρα όλες οι συντάξεις. Γι' αυτό η επιδότηση των συντάξεων περιορίστηκε, κατευθύνθηκε στοχευμένα, κυρίως

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ

Δραματική η γήρανση του πληθυσμού της Ελλάδας. Η τάση είναι παρόμοια σε όλο τον ανεπτυγμένο κόσμο

στους χαμηλοσυνταξιούχους, με άμεση ή έμμεση χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό. Οσες χώρες άργησαν να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση και διατήρησαν γενναιόδωρες συντάξεις για όλους είδαν τα ελλείμματα των Ταμείων και τις μεταβιβάσεις από τον προϋπολογισμό να εκτινάσσονται, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα στα δημόσια οικονομικά.

Τα νέα δεδομένα ακίρως αν ένα βασικό πλεονέκτημα του διανεμητικού συστήματος. Εφόσον όλοι πλέον λαμβάνουν από τα Ταμεία περίπου όσα εισφέρουν και οι επιδοτήσεις των πιο αδύναμων γίνονται με πόρους από τη φορολογία, γιατί να μην υιοθετίσουμε κεφαλαιοποιητικό ασφαλιστικό σύστημα; Γιατί να μην αντιστοιχεί ένας ατομικός λογαριασμός σε κάθε ασφαλισμένο, όπου θα σωρεύονται οι εισφορές του για να χρηματοδοτήσουν τη σύνταξη του; Πάλι θα λαμβάνει ό,τι εισφέρει, αλλά οι λογαριασμοί είναι πιο καθαροί και προσφέρεται, επίσης, δυνατότητα διαφοροποιημένης επενδυτικής στρατηγικής. Παράλληλα, με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ενθαρρύνονται η εθνική αποταμίευση και οι επενδύσεις που έχουν ισχυρό αναπτυξιακό πρόσημο.

Επιπροσθέτως, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής στην Ευρώπη δημιουργήσει μια νέα κατάσταση: η αποταμίευση του εργασιακού βίου (εισφορές) επιμερίζεται πλέον σε περισσότερα έτη συνταξιοδοτικού βίου, άρα μειώνεται το ύψος της μηνιαίας ανταποδοτικής σύνταξης. Άλλο να αποταμιεύεις 40 χρόνια εργασίας για να χρηματοδοτήσεις 10 χρόνια σύνταξης κι άλλο να χρηματοδοτήσεις 20 ή 25. Το διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα (1ος πυλώνας) έφτασε στα όριά του. Αδυνατεί πλέον να εξασφαλίζει στους ασφαλισμένους ικανοποιητικές συντάξεις, δηλαδή υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης των εισοδημάτων των εργαζομένων βίου. Έτσι προέκυψαν ο 2ος και ο 3ος πυλώνας. Ως συμπληρωματικά – προαιρετικά σε μεγάλο βαθμό – εργαλεία ασφάλισης για την ενίσχυση του εισοδήματος την περίοδο της συνταξιοδότησης. Διότι ο 2ος και 3ος

πυλώνας ουσιαστικά είναι αφορολόγητη αποταμίευση. Το κράτος δίνει φορολογικά κίνητρα σε όποιον το επιθυμεί να εξασφαλίσει καλύτερο εισόδημα στα γηρατειά του αποταμιεύοντας μέρος του εισοδήματός του μέσω επαγγελματικών ταμείων ή ιδιωτικής ασφάλισης.

Ενα ασφαλιστικό σύστημα είναι λειτουργικό όταν επιστρέφει στους δικαιούχους τουλάχιστον μια δίκαιη ανταποδοτική σύνταξη, ανάλογη των εισφορών που κατέβαλαν, αφήνοντας στον κοινωνικό προϋπολογισμό τη μέριμνα της επιδότησης των πιο αδύναμων συνταξιούχων, εργαζομένων και ανέργων. Το 1950 το διανεμητικό σύστημα ήταν απολύτως λειτουργικό χάρη στην ευνοϊκή αναλογία εργαζομένων - συνταξιούχων (νέων - ηλικιωμένων). Το ποσό που συγκεντρωνόταν από τις εισφορές των εργαζομένων ξεπερνούσε κατά πολύ το ποσό των ανταποδοτικών συντάξεων, επειδή οι συνταξιούχοι ήταν πολύ λιγότεροι από τους εργαζομένους.

Το 2060 είμαστε στο άλλο άκρο. Λόγω της αντεστραμμένης ηλικιακής πυραμίδας, το ποσό που συγκεντρώνεται από τις εισφορές των εργαζομένων δεν επαρκεί για να πληρωθούν οι ανταποδοτικές συντάξεις των πολυάριθμων να συνταξιούχων. Υπάρχει μεγάλο έλλειμμα στη λειτουργία του Ασφαλιστικού, το οποίο καλύπτεται να καλύψουν οι εργαζόμενοι μέσω της φορολογίας.

Καθώς η αναλογία εργαζομένων - συνταξιούχων φθίνει εις βάρος των εργαζομένων, η λειτουργία του διανεμητικού συστήματος γίνεται ολοένα και πιο ελλειμματική. Προκειμένου να βγει ο λογαριασμός των συντάξεων, το διανεμητικό σύστημα απαιτεί ολοένα βαρύτερη φορολογία, με αποτέλεσμα λιγότερο ανταγωνιστική οικονομία και χαμηλότερη ανάπτυξη για τους επόμενους. Με άλλα λόγια, σ' έναν κόσμο που γεννιέται το διανεμητικό σύστημα είναι άδικο για τις επόμενες γενιές.

Αυτή η αδικία αίρεται με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, διότι κάθε γενιά, ολιγάριθμη ή πολυάριθμη, εισφέρει όσα αναλογούν στη σύνταξη της, χωρίς να επιβαρύνεται επιπλέον για τη χρηματοδότηση της ανταποδοτικής σύνταξης των υφιστάμενων συνταξιούχων. Αν ξεκινούσαν σήμερα από το μηδέν τα ασφαλιστικά συστήματα στον ανεπτυγμένο κόσμο, θα ήταν κατά βάση κεφαλαιοποιητικά. Γιατί είναι πιο λειτουργικά, πιο δίκαια, καταλληλότερα για έναν κόσμο που γεννιέται.

Επειδή όμως η μετάβαση από διανεμητικό σε κεφαλαιοποιητικό σύστημα έχει υψηλό κόστος για μέρος του πληθυσμού, γίνεται σταδιακά. Αλλά προς τα εκεί πάει ο κόσμος. Οχι επειδή γίνεται πιο «νεοφιλελεύθερος», αλλά επειδή γίνεται πιο ηλικιωμένος. Ο κόσμος μεταβάλλεται (και δημογραφικά) ραγδαία. Οι κοινωνίες και οι οικονομίες που δεν προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα χάνουν έδαφος, μένουν πίσω σε όρους ανάπτυξης και ευημερίας.

Ο Γιώργος Γατόπουλος είναι υπεύθυνος χρηματοοικονομικών μελετών του IOBE και ο Γιώργος Στρατόπουλος είναι οικονομικός αναλυτής